

PRED OSEMDESIATIMI ROKMI ZANIKLA SEDLIACKA JAZDA¹

Patrik DERFIŇÁK

V období tesne pred druhou svetovou vojnou došlo k zásadným zmenám nielen v politickej či hospodárskej oblasti, ale výraznou premenou prechádzala tiež spoločenská a kultúrna oblasť. Množstvo organizácií, ktoré v priebehu 20. a 30. rokov 20. storočia získali svoje stabilné postavenie medzi obyvateľstvom, postupne z politických dôvodov muselo ukončiť svoju činnosť. Jednou z nich bola tiež Sedliacka jazda. O tom, že išlo o významnú organizáciu svedčí okrem iného skutočnosť, že informácie o nej, i keď v nevyhnutnej dobovej interpretácii, prináša tiež Encyklopédia Slovenska vydaná v 80. rokoch minulého storočia. V nej je charakterizovaná ako reakčná výberová organizácia, ktorej členskú základňu tvorili na vidieku predovšetkým kulacké živly, v mestách zasa funkcionári agrárnej strany a konzervatívna inteligencia.²

Faktom zostáva, že išlo o občiansku polovojenskú organizáciu agrárnej strany, ktorá vznikla z dvoch pôvodne samostatných zložiek. Konkrétne išlo o Ríšsku jednotu republikánskeho dorastu a Sedliacke jazdecké bandériá. Už ako celoštátna organizácia, ktorej počiatky sa datujú do prvej polovice 20. rokov 20. storočia (1924), začala pracovať s jedným ústredím vytvoreným na prvom spoločnom pražskom zjazde 3. júla 1926. Prvým starostom sa stal poslanec B. Bradáč. Za slovenskú stranu ako miestostarostovia v jej štruktúrach aktívne pracovali J. Ursíny a J. Duchaj.

Sedliacka jazda bola brannou organizáciou, ktorá mala vo svojich radoch spojiť široké vrstvy mládeže predovšetkým z vidieckeho prostredia. Základným a charakteristickým prejavom Sedliackej jazdy sa stala podpora chovu koní, jazdeckta, vozatajstva a vo všeobecnosti jazdy na koni. Táto športová aktivita sa neskôr rozšírila aj o cvičenie v streľbe a šerme. Ďalším výsledkom pravidelne pripravovaných telovýchovných aktivít sa malo stať zvýšenie súdržnosti, disciplíny a poriadku medzi členmi. Tie mohlo podporiť aj budovanie jasnej organizačnej štruktúry, zavedenie používania uniforiem, vlajky a celkovo užšej spolupráce s armádou. Oficiálnym programovým heslom sa stal slogan „Sedliacky jazdec na sedliackom koni“. Nemenej dôležitým aspektom z pohľadu zakladateľov tejto organizácie i samotnej agrárnej strany sa stala tiež ochrana záujmov roľníckeho stavu ako celku a tiež pripravenosť fyzicky zdatných mladých mužov pri prípadnej obrane štátu.

V období prvej ČSR táto organizácia mala pôvodne okrem mobilizácie voľičskej základne predstavovať protiváhu ďalším branným organizáciám, ktoré pracovali pod patronátom iných politických strán, najmä ľudáckej Rodobraný. V priebehu 30. rokov sa však pod tlakom politických a spoločenských zmien v krajine i vo svete po-

1 Text vznikol ako súčasť riešenia grantového projektu APVV – 15-0036 *Východné Slovensko v 19. a 20. storočí vo vzťahu centra a periférie*.

2 *Encyklopédia Slovenska*. Zv. 5. Red. Jozef Vladár. Bratislava : VEDA – Slovenská akadémia vied, 1981, s. 209.

stupne zvyšoval dôraz na aktivity spojené s brannou výchovou.³ Najmä rok 1934 bol pre Sedliacku jazdu dôležitý z viacerých hľadísk. V prvom rade sa ešte zvýraznila spolupráca s armádou. Vo vzájomnej komunikácii začali členovia používať vojenskú terminológiu i členenie na družstvá, čaty a eskadry, povelovú techniku či pozdravy. S týmto aspektom bola spojená aj ďalšia z podmienok pre vstup do Sedliackej jazdy a to členstvo v niektorej z miestnych organizácií Sokola, resp. Národnej streleckej jednoty, ktorá patrila do Československého národného zväzu streleckého. Rovnako sa objavili snahy rozšíriť možnosti zapojenia nových členov, ktorí sa nemohli priamo venovať jazde na koni, keďže kúpa a chov predstavovali i v tomto období pomerne náročnú záležitosť. Výsledkom tejto aktivity sa stalo napríklad založenie viacerých nových zložiek, napr. cyklistických odborov. Tie okrem rozšírenia možností ďalšieho využitia týchto polovojenských branných oddielov umožňovali tiež zapojenie sa do činnosti tejto organizácie aj ľuďom z mestského prostredia.

Napriek tomu, že sa vedenie Sedliackej jazdy pri budovaní svojej členskej základne zameriavalo na veľmi početnú skupinu obyvateľstva ČSR, nepodceňovalo intenzívnu propagáciu. Pri príprave svojich aktivít, podujatí či stretnutí si udržiavali úzke spojenie predovšetkým s agrárnou stranou, pričom sa tak opierala aj o jej tlačové orgány. Články, správy či rozsiahlejšie propagačné texty týkajúce sa činnosti tejto organizácie na Slovensku sa tak objavovali napríklad v novinách *Mladý roľník*, dvojtyždenníku *Zem* alebo odbornom časopise *Chovateľ jazdec*.

Sedliacka jazda mala z hľadiska počtu členov už od svojho vzniku silnejšie zastúpenie v českej časti republiky. Aj na Slovensku však jej predstavitelia postupne vytvorili sieť okresných organizácií. V roku 1932 ich v slovenských mestách a obciach evidovali štrnásť. O šesť rokov neskôr už existovalo celkovo 52 okresných organizácií. V Sabinove sa napríklad prvé valné zhromaždenie Sedliackej jazdy uskutočnilo 18. februára 1934, v priestoroch miestnej pobočky Roľníckej vzájomnej pokladnice. Z vedenia pricestoval tajomník Sedliackej jazdy Javúrek, ktorý spolu s kapitánom Jiříkom a zástupcami Štátnej roľníckej školy v Sabinove vyzdvihol význam tejto organizácie nielen pre chovateľstvo či poľnohospodárstvo, ale i pre národné cítenie obyvateľstva. Ako uviedli: „*Je to jeden z najkrajších športov pre tých, ktorí majú k dispozícii kone. Jazda na koni je veľmi zdravá pre celý organizmus a hlavne pre pľúca a srdce. Jazdec sa naučí odvahe, cvičí sa v bystrosti a duchapritomnosti. Naučí sa jemne zaobchádzať s koňom a správne posudzovať jeho výkonnosť.*“⁴

Ďalší rozvoj Sedliackej jazdy sa skončil v polovici roku 1938, v období zvýšeného úsilia najmä predstaviteľov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Ich cieľom bolo eliminovať všetky konkurenčné polovojenské, resp. telovýchovné organizácie, osobitne tie pôsobiace na celoštátnej úrovni. To sa im v konečnom dôsledku vládnymi nariadeniami vydanými v priebehu októbra a decembra roku 1938 aj podarilo.

3 V samotnom Prešove vzniklo v tom čase dôležité centrum rozvoja telesnej a brannej výchovy. Jej významným reprezentantom, ktorý sa stal najmä v druhej polovici 30. rokov 20. storočia známym v rámci celého Československa bol stredoškolský profesor František Trnka. Bližšie napríklad DERFIŇÁK, Patrik. Nadšený prešovský športovec. In *Človek, telesná kultúra, šport a starostlivosť o zdravie v kontexte dejín*. Ed. Marcela Domenová. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2014. s. 51 – 63.

4 Sedliacka jazda okresu Sabinova. In *Šariš*, roč. 5, 1934, č. 13, s. 5.

Začiatkom decembra tak musela s okamžitou platnosťou ukončiť svoju činnosť aj Sedliacka jazda, pričom jej majetok prevzali predovšetkým zástupcovia Hlinkovej gardy.

Použitá literatúra:

Sedliacka jazda okresu Sabinova. In *Šariš*, roč. 5, 1934, č. 13, s. 5.

ČAPLOVIČ, Miloslav. *Branné organizácie v Československu 1918 – 1939 (So zreteľom na Slovensko)*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2001. ISBN 80-88842-51-4.

Encyklopédia Slovenska. Zv. 5. Red. Jozef Vladár. Bratislava : VEDA – Slovenská akadémia vied, 1981.

ZUBEREC, Vladimír. Sedliacke jazdy v duchu hesla: Správny jazdec na správnom koni. In *Historická revue*, roč. 5, 1994, č. 2, s. 14 – 15.